

VNITROSTÁTNÍ ÚČINKY SMĚRNIC EU

RICHARD KRÁL

ÚVODEM

Směrnice EU, jak známo, je specifickým a unikátním normativním aktem orgánů EU. Její základní specifičnost a unikátnost spočívá v tom, že k dosažení svého plného vnitrostátního účinku nezbytně vyžaduje svoji náležitou vnitrostátní transpozici, tj. náležité promítnutí svého obsahu do vnitrostátního transpozičního předpisu/ů. Směrnice EU, tedy dosahují svého plného vnitrostátního účinku pouze v symbióze s náležitým vnitrostátním transpozičním opatřením.

Neznamená to ale, že by směrnice do okamžiku své náležité vnitrostátní transpozice neměla žádné vnitrostátní účinky. Směrnice EU i bez své náležité transpozice má v členských státech EU celou řadu, byť omezených, účinků. Škála těchto vnitrostátních účinků je velmi široká, rozmanitá a neustále se vyvíjející.

Základní náplní této statě je strukturalizace a kritická kontextuální analýza rozmanitých vnitrostátních účinků, které může směrnice EU mít, a to jak před, tak po své náležité transpozici. Účelem statě nicméně není detailní charakteristika všech různých vnitrostátních účinků směrnice EU. Jejím účelem je zaměřit se na ty otázky vnitrostátních účinků směrnice EU, které jsou aktuální, kontroverzní, či dosud ne zcela vyjasněné.

I. STRUKTURALIZACE VNITROSTÁTNÍCH ÚČINKŮ

Vnitrostátní účinky směrnic EU lze strukturovat na:

1. účinky, které vznikají již před uplynutím lhůty k transpozici směrnic,
2. účinky, které vznikají až po marném uplynutí lhůty k transpozici směrnic,
3. účinky, které vznikají po náležité transpozici směrnic.

1. K vnitrostátním účinkům směrnic EU, které vznikají již před uplynutím lhůty k jejich transpozici lze řadit:

- a) vznik transpoziční povinnosti,
- b) blokační legislativní účinek,

- c) blokační interpretační účinek,
- d) omezený výlukový aplikační účinek.

a) Vznik transpoziční povinnosti

Je jasné a nesporné, že okamžikem, kdy směrnice EU vstoupí v platnost,¹ vzniká členským státům povinnost k její náležité vnitrostátní transpozici. Tuto transpoziční povinnost by měly členské státy splnit nejpozději do příslušné, ve směrnici stanovené, transpoziční lhůty. Marné uplynutí transpoziční lhůty má za možný následek vznik druhé skupiny vnitrostátních účinků jež bude zmíněna níže.

Podle Soudního dvora EU (dále jen „ESD“) je termín ke splnění transpoziční povinnosti velmi striktní a lze ho prodloužit jen zcela výjimečně. Důvodem k legitimnímu prodloužení transpoziční lhůty rozhodně není existence legislativních,² právních,³ praktických,⁴ politických,⁵ finančně – ekonomických⁶ či administrativních⁷ obtíží.

ESD rovněž neakceptoval jako důvod k prodloužení transpoziční lhůty obtížnou vyložitelnost, resp. nesrozumitelnost směrnice,⁸ ani skutečnost, že většina členských států má potíže s dodržением transpoziční lhůty.⁹ Neakceptovány byly též vážné pochybnosti o platnosti směrnice, v souvislosti s jejím napadením žalobou na neplatnost u ESD, nebo vzhledem k postoupení předběžné otázky její platnosti k ESD.¹⁰

Legitimní důvody, které výjimečně prodlužují běh transpoziční lhůty jsou pouze čtyři.

Za prvé k prodloužení transpoziční lhůty může dojít tehdy jestliže tuto možnost výjimečně připouští samotná směrnice, která v takovém případě stanoví i podmínky takového prodloužení.¹¹

Druhým legitimním důvodem k prodloužení běhu transpoziční lhůty je skutečnost, že obsah směrnice je v rozporu s mezinárodním závazkem členského státu, který pro daný stát vyplývá z mezinárodní smlouvy uzavřené před jeho vstupem do EU/ES.¹² V tomto případě se běh transpoziční lhůty prodlužuje až do okamžiku úpravy či zániku dotčeného mezinárodněprávního závazku. S renegociací nebo vypovězením takového závazku, ale nesmí daný členský stát otálet.

Třetím, byť spíše teoretickým než praktickým důvodem k prodloužení transpoziční lhůty je i absolutní nemožnost včasné transpozice hlavně z důvodu vyšší moci.¹³

¹ Podle čl. 297 SFEU směrnice EU, které jsou určeny všem členským státům vstupují v platnost dnem, který je v nich stanoven, jinak dvacátým dnem po jejich vyhlášení v Úředním věstníku EU. Podle čl. 298 SFEU ostatní směrnice nabývají účinku jejich oznámením těm státům, jimž jsou určeny.

² Věc 301/81 Komise v. Belgie, 1983 SbSD-467, odst. 6 a 7; Věc 102/79 Komise v. Belgie, 1980 SbSD-1473, odst. 14 a 15.

³ Věc C-326/97 Komise v. Belgie, 1998 SbSD I-6107; Věc C-253/95, Komise v. Německo 1996 SbSD I-2423, odst. 12.

⁴ Věc 42/89 Komise v. Belgie, 1990 SbSD-2821, odst. 5–24.

⁵ Věc C-45/91 Komise v. Řecko, 1992 SbSD-2509, odst. 12 a 20.

⁶ Věc 63/87 Komise v. Řecko, 1988 SbSD-28751, odst. 8.

⁷ Věc supra pozn. 4, odst. 24.

⁸ Věc 301/81 Komise v. Belgie, 1983 SbSD-467, odst. 12.

⁹ Věc 52/75 Komise v. Itálie, 1976 SbSD-277, odst. 11.

¹⁰ Věc C-74/91 Komise v. Německo, 1992 SbSD I-5437.

¹¹ Srov. čl. 20 Směrnice č. 80/778 EŠ a věc supra pozn. 4 odst. 23.

¹² Srov. čl. 351 SFEU.

¹³ Věc 101/84, 1985 SbSD-2629.

Čtvrtým důvodem k prodloužení transpoziční lhůty jsou pak přechodné výjimky z působnosti dotčených směrnic EU, které si nové členské státy vyjednaly v souvislosti se svým vstupem do EU.

Od případů, kdy jsou pro některé členské státy dány legitimní důvody k prodloužení lhůty ke splnění transpoziční povinnosti je možno odlišovat ojedinělé případy, kdy pro určité členské státy nevzniká vstupem směrnice v platnost transpoziční povinnost, a to přesto, že se jedná o směrnici určenou pro všechny členské státy.

Transpoziční povinnost např. pro dotčené členské státy nevzniká v situaci, kdy daná směrnice vzhledem k předmětu své úpravy není, a ani v budoucnosti objektivně nemůže být, pro ně relevantní a kdy tudíž splnění transpoziční povinnosti postrádá jakýkoliv smysl.

Jako příklad ilustrující tuto situaci je možno uvést směrnici č. 95/21 ES upravující problematiku kontroly dodržování mezinárodních námořních standardů v komunitárních námořních přístavech a vodách. Transponování této směrnice ve vnitrozemských členských státech evidentně nedává žádný smysl.

Transpoziční povinnost rovněž dotčeným členským státům nevzniká v situaci, kdy je to podloženo trvalou výjimkou z právního režimu EU, kterou si dotčené státy vyjednaly při vstupu do EU.

b) Blokační legislativní účinek

Podle rozsudku ESD *Inter-Environnement Wallonie*¹⁴ směrnice EU ve spojitosti s článkem 4/3 Smlouvy o EU (SEU) a článkem 288 Smlouvy o fungování EU (SFEU)¹⁵ vyvolává okamžikem svého vstupu v platnost, tj. již před uplynutím transpoziční lhůty, částečný blokační legislativní účinek. Členské státy nesmějí během běhu transpoziční lhůty přijmout takové opatření, které by bylo sto zmařit dosažení výsledku požadovaného směrnicí, tj. její včasnou a správnou transpozici a implementaci. Částečný blokační legislativní účinek ale neznamená, že by členské státy během běhu transpoziční lhůty vůbec nemohly přijímat opatření nesouladná se směrnicí. Nemohou přijímat jen taková se směrnicí nesouladná opatření, která maří včasné dosažení výsledku požadovaného směrnicí. Nemohou tedy zejména přijímat taková opatření, jejichž uvedení do souladu se směrnicí nelze zajistit před uplynutím transpoziční lhůty, a taková opatření, jejichž aplikace vyvolává nezvratitelné právní následky, které jsou v rozporu se směrnicí.¹⁶

c) Blokační interpretační účinek

K blokačnímu interpretačnímu účinku, jako k dalšímu z vnitrostátních účinků směrnice EU, které vznikají již před uplynutím lhůty k jejich transpozici, se

¹⁴ Věc C-129/96, 1997 SbSD I-7411.

¹⁵ Konsolidované znění Smlouvy o EU (SEU) a Smlouvy o fungování EU (SFEU) bylo uveřejněno v Úředním věstníku EU C 115 z 9. 5. 2008

¹⁶ Blíže k tomuto jakož i dalším vnitrostátním účinkům směrnic EU, které vznikají již před uplynutím lhůty k jejich transpozici R. Král, „Vnitrostátní účinky směrnic EU před uplynutím lhůty k jejich transpozici“, *Jurisprudence*, 2010, č. 5, s. 11–15, srov. též. A. Röthel, „Vorwirkung von Richtlinien: viel Lärm um Selbstverständliches“, *Europarecht (EuR)*, 2009, s. 34.

ESD podrobněji vyjádřil ve věci *Adeneler*.¹⁷ Blokační interpretační účinek směrnice EU ve spojitosti s článkem 288 SFEU a článkem 4/3 SEU znamená, že vnitrostátní soudy se musejí během běhu transpoziční lhůty maximálně vystříhat takového výkladu vnitrostátních předpisů (ať už přijatých před nebo po vstupu směrnice EU v platnost), který by mařil dosažení výsledku požadovaného směrnicí (např. tím, že by vedl ke vzniku nezvratitelných, se směrnicí neslučitelných právních následků). Pokud tedy v momentě vstupu směrnice v platnost dosavadní výklad nějakého vnitrostátního předpisu vážně ohrožuje dosažení výsledku požadovaného danou směrnicí, tak soudy členských států musí dát tomuto předpisu jiný (tj. dosažení výsledku nemařící) výklad. A to vždy tehdy, kdy dotyčný předpis umožňuje (nevyklučuje) jiný než stávající, dosažení výsledku požadovaného směrnicí mařící, výklad.

Blokační interpretační účinek směrnice EU ve spojitosti s článkem 288 SFEU a článkem 4/3 SEU tudíž v zásadě nejde tak daleko, že by zakládal povinnost soudů členských států upřednostnit výklad vnitrostátních předpisů plně v souladu se směrnicí. Tuto povinnost podle názoru většiny autorů¹⁸ zakládá směrnice EU do vypršení své transpoziční lhůty pouze v případech tzv. předčasné transpozice, tj. v případě, kdy členský stát ještě před uplynutím transpoziční lhůty přijme za účelem transpozice směrnice opatření, jehož slučitelnost se směrnicí lze ale zajistit pouze eurokonformním výkladem. V této situaci lze totiž neupřednostnění eurokonformního výkladu předčasně přijatého transpozičního předpisu stavět na roveň nevystříhání se takového jeho výkladu, který by mařil dosažení výsledku požadovaného směrnicí.

Shrnout lze tedy, že blokační interpretační účinek směrnice EU před uplynutím lhůty k její transpozici brání ve vztahu ke všem vnitrostátním předpisům, jež nebyly specificky přijaty za účelem transpozice, takovému výkladu těchto předpisů, který by mařil dosažení výsledku požadovaného směrnicí. Ve vztahu k těmto předpisům se tedy blokační interpretační účinek směrnice EU projevuje ve formě jejího „zeslabeného“ nepřímého účinku. Ve vztahu k předčasně přijatému transpozičnímu předpisu pak blokační interpretační účinek směrnice EU před uplynutím lhůty k její transpozici brání upřednostnění jiného než eurokonformního (tj. s dotčenou směrnicí souladného) výkladu takového předpisu. Ve vztahu k takovému předpisu se tedy blokační interpretační účinek směrnice EU projevuje ve formě jejího plného nepřímého účinku.¹⁹

d) Omezený výlukový aplikační účinek

Již nastíněný, z rozsudku ESD ve věci *Inter-Environnement Wallonie* vyplývající, blokační legislativní účinek směrnice EU během běhu transpoziční lhůty logicky znamená i její omezený vertikální výlukový účinek. Jednotlivci se tedy mohou během běhu transpoziční lhůty vertikálně (tj. vůči státním subjektům) dovolávat dotyčné směrnice EU ve spojitosti s článkem 4/3 SEU a článkem 288 SEU, a to za účelem vyloučení aplikace či zneplatnění těch vnitrostátních opatření přijatých po vstupu směrnice v platnost, jež maří dosažení výsledku požadovaného směrnicí. Tento výlukový

¹⁷ Věc C-212/04, 2006 SbSD I-6057.

¹⁸ Např. s. Prechal, *Directives in EC Law*. 2. vyd., Oxford, Oxford University Press 2005, s. 21.

¹⁹ K tomuto nepřímému účinku viz níže bod 2b této kapitoly.

účinek se tudíž uplatní pouze ve vztahu k těm vnitrostátním opatřením, jež byla přijata během blokačního legislativního účinku směrnice. Tj. nikoliv vůči těm neslučitelným vnitrostátním opatřením, jež byla přijata před vstupem směrnice v platnost.²⁰

V návaznosti na značně kontroverzní rozsudek ESD ve věci Mangold²¹ může mít směrnice EU již okamžikem svého vstupu v platnost i omezený horizontální výlukový účinek. Podle tohoto rozsudku se totiž může jednotlivec již před uplynutím transpozicní lhůty horizontálně (tj. v řízení proti jinému jednotlivci) dovolávat aplikace směrnice EU, která konkretizuje obecnou právní zásadu EU. Dovolávat se jí přitom může za účelem dosažení neaplikace (tj. vyloučení aplikace) jen takového s ní neslučitelného vnitrostátního předpisu, jež byl přijat k provedení práva EU.

Vzhledem k významu, aktuálnosti i kontroverznosti implikací, které rozsudek Mangold přináší do problematiky vnitrostátních účinků směrnic EU před uplynutím i po marném uplynutí lhůty k jejich transpozici, je tomuto rozsudku a jeho příslušným implikacím věnována samostatná kapitola III této stati.

2. K vnitrostátním účinkům směrnic EU, které vznikají až po marném uplynutí lhůty k jejich transpozici lze řadit:

- a) přímý účinek,
- b) nepřímý účinek,
- c) odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci nenáležitou transpozicí směrnice.

a) přímý účinek

Přímý účinek nenáležitě transponovaných směrnic EU poprvé připustil ESD již více než před 35 lety ve věci Van Duyn.²² Tento účinek bývá jak ze strany ESD,²³ tak ze strany nauky²⁴ nejčastěji (nikoliv však výlučně) charakterizován jako vlastnost nenáležitě transponovaných směrnic EU spočívající v tom, že se jich respektive jejich dostatečně jasných a bezpodmínečných ustanovení mohou jednotlivci dovolávat před vnitrostátními aplikačními orgány, které mají povinnost je respektive jejich ustanovení přímo aplikovat. Za podstatu přímého účinku nenáležitě transponovaných směrnic lze tudíž považovat jejich přímou vnitrostátní aplikovatelnost.²⁵

Základní omezení přímého účinku směrnic EU formuloval ESD ve věci Marshall.²⁶ V této věci ESD dospěl k závěru, že vzhledem k tomu, že směrnice jsou podle ex. článku 249 Smlouvy ES (nyní čl. 288 SFEU) závazné pouze pro členské státy tak „směrnice sama o sobě nemůže zakládat jednotlivci povinnosti, a není tudíž možno

²⁰ Věc C-157/02 Riesen, 2004 SbSD I-1477, odst. 69.

²¹ Věc C-144/04 Mangold, 2005 SbSD I-9981.

²² Věc 41/74, 1974 SbSD-1337.

²³ Věc 8/81 Becker, 1982 SbSD-53, odst. 17–25.

²⁴ P. Kapteyn, P. VerLoren van Themaat, *Introduction to the Law of the European Communities*. 3. vyd., London, Kluwer Law International 1998, s. 535–542.

²⁵ Blíže R. Král, *Transpozice a implementace směrnic ES v zemích EU a ČR*. Praha, C. H. Beck 2002, s. 97–99.

²⁶ Věc 152/84, 1986 SbSD-723.

se jí jako takové vůči němu dovolávat“.²⁷ Rozsudek ESD ve věci Marshall tímto svým základním omezením přímého účinku nenáležitě transponovaných směrnic ES zásadně znepřístupnil jak jejich horizontální přímý účinek (tj. možnost jednotlivců dovolávat se jejich přímé aplikace vůči jiným jednotlivcům), tak jejich obrácený (sestupný) vertikální přímý účinek (tj. možnost státních subjektů dovolávat se jejich přímé aplikace vůči jednotlivcům). Rozsudek ESD ve věci Marshall tak vlastně zásadně neomezil pouze vertikální (vzestupný) přímý účinek nenáležitě transponovaných směrnic EU (tj. možnost jednotlivců dovolávat se jejich přímé aplikace vůči státním subjektům).

Základní meze přípustnosti přímého účinku směrnic EU nastavené rozsudkem ve věci Marshall byly další judikaturou ESD²⁸ postupně precizovány a konkretizovány. Bohužel ne vždy se tak dělo a děje, jak bude níže podrobněji ukázáno, zcela jednoznačným a koherentním způsobem.²⁹

Aktuálně jsou ve vztahu k mezím přípustnosti přímého účinku směrnic EU problematické zejména tři věci. Za prvé jsou diskutabilní meze přípustnosti přímého účinku směrnic EU v triangulárních situacích. Za druhé je diskutabilní průlom, který do zásadní nepřípustnosti horizontálního přímého účinku směrnic EU přináší již zmiňovaný rozsudek ve věci Mangold. Konečně za třetí je problematické, do jaké míry je stávající situace ohledně vytýčení mezi přípustnosti přímého účinku směrnic EU (a to v kombinaci se stávající situací ohledně vytýčení mezi přípustnosti nepřímého účinku směrnic EU) ještě slučitelná s principem právní jistoty. Těmto třem problematickým otázkám jsou proto níže věnovány samostatné kapitoly II, III a IV.

b) nepřímý účinek

Nepřímý účinek směrnic EU, často také označovaný za princip resp. povinnost k eurokonformnímu výkladu byl poprvé výslovně stvrzen ESD ve věci Von Colson.³⁰ Nepřímým účinkem nenáležitě transponovaných směrnic EU se rozumí povinnost vnitrostátních aplikačních orgánů dát dotčeným vnitrostátním předpisům, jejichž prvotní výklad není v souladu se směrnicí, výklad nový – eurokonformní, a to vždy jsou-li dotčené vnitrostátní předpisy takového eurokonformního (tj. se směrnicí souladného) výkladu schopné. Zatímco otázka časových mezí nepřímého účinku směrnic EU byla ze strany ESD³¹ již v zásadě vyjasněna, otázka věčných mezí tohoto účinku je stále aktuální. V judikatuře ESD³² lze pozorovat tendenci k posouvání věčných mezí nepřímého účinku až na samou hranici únosnosti. V této souvislosti je níže v kapitole IV statí věnována speciální pozornost otázce, zda toto posouvání již nenarazí na princip právní jistoty.

²⁷ Odst. 48 rozsudku.

²⁸ Viz níže kapitoly II až IV.

²⁹ Srov. např. Editorial comments, „Horizontal direct effect – A law of diminishing coherence?“, *Common Market Law Review*, 2006, č. 1, s. 1.

³⁰ Věc 14/83, 1984 SbSD-1891.

³¹ Věc C-212/04, Adeneler, 2006 SbSD I-6057.

³² Např. spojené věci C-397 a 403/01, Pfeiffer, 2004 SbSD I-8835, nebo věc C-456/98 Centrosteeel, 2000 SbSD I-6007.

c) odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci nenáležitou transpozicí

Směrnice EU, přesněji řečeno její neuskutečněná či nesprávná transpozice, vyvolává za splnění některých dalších předpokladů vznik odpovědnosti členského státu za škodu tímto jednotlivcům způsobenou.³³

3. K vnitrostátním účinkům směrnic EU, které vznikají po jejich náležitě transpozici lze řadit tyto:

- a) plná nepřímá vnitrostátní aplikovatelnost směrnice,
- b) ovlivnění právního statutu transpozičního předpisu.

a) Díky náležitě transpozici se směrnice EU stávají v členských státech plně, byť nepřímo, aplikovatelnými. Stávají se vnitrostátně plně aplikovatelnými přes transpoziční předpisy, do nichž byl náležitě promítnut jejich obsah.

b) Směrnice EU přímo ovlivňují aplikační, interpretační, legislativní i derogační právní statut příslušných transpozičních předpisů. Díky tomuto působení mají náležité transpoziční předpisy specifický – směrnici ovlivněný – právní statut. Jde o to, že vnitrostátní aplikační i legislativní orgány nemohou nakládat s transpozičními předpisy při jejich výkladu, aplikaci, změně či derogaci jako s čistě vnitrostátními předpisy.

Konkrétně vnitrostátní aplikační orgány musí při výkladu a aplikaci náležitých transpozičních předpisů vždy upřednostňovat jejich výklad v souladu s transponovanou směrnicí. Vnitrostátní legislativní orgány nemohou bez následků měnit či rušit náležitý transpoziční předpis, pokud by tím došlo k situaci nenáležité transpozice směrnice.

Ústavní soud ČR nemůže podrobit náležitý transpoziční předpis plnému přezkumu jeho ústavnosti. Specifický (směrnici ovlivněný) právní statut transpozičního předpisu totiž zajišťuje dotčenému předpisu imunitu před plným přezkumem jeho ústavnosti. Přezkum ústavnosti náležitého transpozičního předpisu (přesněji řečeno jeho směrnici vynuceného obsahu) je tak omezen na přezkum toho, jestli neohrožuje základy státní svrchovanosti ČR, nebo samotnou podstatu materiálního právního státu.³⁴ Referenčním měřítkem jeho přezkumu je tedy pouze tzv. materiální jádro ústavy ČR.

Svůj specifický – směrnici ovlivněný – právní statut transpoziční předpis samozřejmě ztrácí okamžikem zrušení či zneplatnění směrnice. Tímto okamžikem se dotýčný předpis z hlediska svého aplikačního, interpretačního, legislativního i derogačního statutu stává čistě vnitrostátním předpisem.³⁵

³³ Spojené věci C-6/90 a 9/90, Francovich, 1991 SbSD I-5357. Pokud jde o aktuální vývoj problematiky odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci nenáležitou transpozicí směrnice EU viz J. Malíř, *Odpovědnost členských států za škodu v právu EU*. Edice Prameny a nové proudy právní vědy, Praha, PF UK 2008, nebo M.-P. F. Granger, „National applications of Francovich and the construction of a European administrative jus commune“, *E. L. Rev.*, 2007, 32, č. 2, s. 157.

³⁴ Srov. odst. 52–54 eurozatykačového nálezu ÚS ČR, Pl. ÚS 66/04, 434/2006 Sb.

³⁵ Blíže k důsledkům neplatnosti směrnice na právní statut transpozičních předpisů T. Vandamme, *The Invalid Directive*, Groningen, Europa Law Publishing 2005, nebo R. Král, „Neplatnost směrnic EU a její důsledky pro vnitrostátní transpoziční předpisy“, *Jurisprudence*, 2011, č. 1, s. 3.

II. MEZE VERTIKÁLNÍHO PŘÍMÉHO ÚČINKU V TRIANGULÁRNÍ SITUACI A JEJICH HODNOCENÍ

I. DEFINICE A VYTÝČENÍ MEZÍ

O přímý vertikální účinek směrnice EU v triangulární situaci jde tehdy, kdy se jednotlivec (nestátní subjekt) dovolává přímé aplikace směrnice EU vůči státnímu orgánu, a kdy takováto přímá aplikace má dopad i na právní postavení třetích osob – jednotlivců.³⁶ Tento dopad na ně samozřejmě nemusí být pouze příznivý, ale může být i nepříznivý.

Přímý vertikální účinek v triangulární situaci s nepříznivým dopadem na právní postavení třetích osob – jednotlivců může nastávat zejména v těch případech, kdy členský stát nenáležitě transponuje směrnice, které spíše než právní postavení jednotlivců upravují povinnosti státních orgánů při určitých regulačních činnostech jako je např. zadávání veřejných zakázek či povolovací nebo kontrolní činnost.

Konkrétním příkladem přímého účinku v triangulární situaci s nepříznivým dopadem na právní postavení třetích osob – jednotlivců je následující modelová situace. Členský stát netransponuje náležitě směrnici o zadávání veřejných zakázek, jež stanoví povinnost určitého postupu pro státní orgány při zadávání veřejných zakázek. Zadavatel zadá veřejnou zakázku určitému subjektu postupem v souladu s vnitrostátními pravidly, který je však v rozporu s postupem vyžadovaným nenáležitě transponovanou směrnicí EU. Neúspěšný uchazeč o veřejnou zakázku rozhodnutí o přidělení zakázky zpochybní z toho důvodu, že byla přidělena v rozporu se směrnicí. Neúspěšný uchazeč se tak vlastně dovolává přímé vertikální aplikace směrnice vůči zadavateli veřejné zakázky – státnímu orgánu. Na základě přímé vertikální aplikace směrnice pak může dojít ke zrušení rozhodnutí o přidělení zakázky a k vypsání nového zadávacího řízení, při němž by se již postupovalo v souladu se směrnicí EU.

Je evidentní, že ve výše nastíněném případě by měla přímá vertikální aplikace nenáležitě transponované směrnice nepříznivý dopad na právní postavení třetí osoby, a to na postavení původně úspěšného uchazeče o přidělení veřejné zakázky. Konkrétně dopad v podobě odejmutí původně přidělené zakázky a nutnosti se účastnit nového výběrového řízení, které ovšem nemusí znovu vyhrát.

Pokud má vertikální přímý účinek směrnic EU v triangulární situaci výše nastíněný nepříznivý dopad na právní postavení třetích osob – jednotlivců vzniká samozřejmě otázka přípustnosti takového účinku.

ESD poprvé připustil přímý účinek směrnic EU v triangulární situaci s negativními důsledky pro třetí osoby ve věci *Costanzo*.³⁷ Zde šlo v podstatě o situaci popsanou v modelovém případě. Městský úřad v Miláně vyloučil uchazeče o veřejnou zakázku (spol. *Costanzo*) ze soutěže o ní a zakázku přidělil jinému uchazeči společnosti *Lodigiani*. Městský úřad, ale společnost *Costanzo* vyloučil a zakázku společnosti *Lodigiani*

³⁶ Srov. K. Lackhoff, H. Nyssens, „Direct Effect of Directives in Triangular Situations“, *European Law Review*, 1998, č. 23, s. 397.

³⁷ Věc 103/88, 1989 SbSD I-1839.

přidělil postupem podle italských předpisů, který ovšem nebyl v souladu s postupem podle (do italských předpisů ještě náležitě netransponované) směrnice o zadávání veřejných zakázek.³⁸ Proto společnost Costanzo zpochybnila dotčené rozhodnutí Milánského městského úřadu u italského správního soudu. ESD v odpovědi na předběžnou otázku postoupenou mu italským soudem dal jasně najevo, že Costanzo se může dovolávat přímé vertikální aplikace dotčené (nenáležitě transponované) směrnice za účelem zpochybnění rozhodnutí milánského úřadu, a to přes zjevné negativní důsledky s tímto spojené pro třetí osobu – spol. Lodigiani.

Dalším zajímavým případem, kdy ESD připustil přímý účinek směrnice EU v triangulární situaci, a to přes negativní důsledek pro právní postavení třetích osob, je *Smith & Nephew*.³⁹ V této věci ESD připustil, že původní držitel oprávnění k distribuci určitého léku se může dovolávat přímé vertikální aplikace směrnice EU,⁴⁰ a to za účelem zpochybnění platnosti oprávnění k distribuci analogického léku vydaného státní lékovou agenturou jinému distributorovi postupem neslučitelným s dotyčnou směrnicí.⁴¹

V této věci tedy dal ESD najevo, že pokud státní orgán vydá licenci či autorizaci nějakému subjektu k určité činnosti postupem, který, ač je v souladu s vnitrostátními předpisy, je ale v rozporu s nenáležitě transponovanou směrnicí, tak potom se konkurent dotyčného držitele licence může dovolávat vůči státnímu orgánu přímé aplikace předmětné směrnice, a to za účelem zneplatnění licence dotyčného držitele – třetí osoby. Této aplikaci se přitom konkurent může dovolávat přes její evidentně negativní důsledek pro třetí osobu – držitele licence, který o ní (právě díky takovéto přímé aplikaci směrnice v triangulární situaci) přijde.

V obou výše zmiňovaných případech ESD jak vidno připustil přímý účinek směrnic EU v triangulární situaci, a to přes zjevný negativní dopad na právní postavení třetích osob. ESD se ale v těchto případech nevyсловil podrobněji k mezím přípustnosti takového účinku, tj. k tomu, jaká negativní změna právního postavení třetích osob ještě nebrání takovému účinku a která již brání. Podrobněji se k této otázce ESD vyslovil až ve věci *Wells*.⁴²

V této věci šlo konkrétně o to, že paní Delena Wellsová napadla u britského soudu rozhodnutí britských správních úřadů o povolení obnovení těžby v lomu Conygar, v jehož blízkosti bydlela. Toto rozhodnutí přitom napadala na základě toho, že dotčené povolení bylo vydáno, aniž by ze strany britských úřadů byla provedena studie o vlivu obnovení těžby na životní prostředí, tj. tzv. EIA studie. Povinnost provést tuto studii, ale nevplývala z britských předpisů, nýbrž ze směrnice č. 85/337⁴³ (dále též EIA směrnice), která v rozhodné době nebyla ještě Británií transponována, ač lhůta k její

³⁸ Neslučitelnost italského předpisu spočívala v tom, že zatímco tento předpis umožňoval zadavateli automaticky vyloučit určité nabídky nespĺňující zadaná matematická kriteria, tak směrnice toto vyloučení umožňovala až poté, co byla dotčenému uchazeči dána příležitost k poskytnutí dodatečného vysvětlení.

³⁹ Věc C-201/94, *Smith & Nephew Pharmaceuticals*, 1996 SbSD I-5846.

⁴⁰ Směrnice č. 65/65 o léčivých přípravcích. Tato směrnice již byla nahrazena směrnicí č. 2001/83.

⁴¹ Srov. odst. 59 rozsudku.

⁴² Věc C-201/02, 2004 SbSD I-723.

⁴³ Směrnice Rady ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí.

transpozici již uplynula. Paní Wellsová se tak vlastně dovolávala vertikálního přímého účinku směrnice č. 85/337 v triangulární situaci, který by měl nepříznivý dopad na právní postavení třetích osob. O nepříznivý dopad by přitom šlo ve světle toho, že pokud by se paní Wellsová přímé aplikace dotčené směrnice vůči správnímu úřadu dovolala, mohlo by to pro třetí osobu – majitele lomu Conygar minimálně znamenat přerušeni těžby do té doby, než by britské úřady zajistily provedení požadované EIA studie.

Pro odpověď na předběžnou otázku britského soudu zda je takovýto vertikální přímý účinek směrnice EU přípustný poskytl ESD následující dvě vodítka.

Prvním vodítkem je, že přímé dovolatelnosti povinnosti státních orgánů podle směrnice v triangulární situaci brání, pokud by šlo o povinnost, „která je přímo spojena se splněním jiné povinnosti, jež přísluší na základě této směrnice třetí osobě“.⁴⁴ Lze tomu rozumět tak, že jednotlivec se nemůže vertikálně dovolávat povinnosti státního orgánu, která je předvídaná netransponovanou směrnicí, jestliže se jedná o povinnost, jejíž dovolání respektive splnění nutně předpokládá plnění jiné povinnosti třetí osobou, a to povinnosti vyplývající z netransponované směrnice.

První vodítko tak vlastně podle mě implikuje, že dovolatelnost povinnosti podle směrnice ve vertikální triangulární situaci je podmíněna její splnitelností ze strany státního orgánu v obrácené vertikální situaci. Zjednodušeně řečeno jednotlivec se může vůči státnímu orgánu úspěšně dovolat povinnosti podle směrnice v řízení o přezkum právnosti licence, autorizace či povolení (dále jen „povolení“) vydaného státním orgánem třetí osobě jen za podmínky splnitelnosti této povinnosti ze strany státního orgánu v samotném řízení o vydání příslušného povolení. Tj. za podmínky, že dodržení povinnosti podle směrnice ze strany státního subjektu nepředpokládá v příslušném povolovacím řízení plnění povinnosti podle směrnice ze strany žadatele o povolení, což je ve světle rozsudku ESD ve věci Marshall⁴⁵ naprosto nepřipustné.

Tato podmíněnost dovolatelnosti povinnosti podle směrnice v přezkumném triangulárním řízení (tj. ve vertikální triangulární situaci) její splnitelností v samotném povolovacím řízení (tj. v obrácené vertikální situaci) je zcela logická. Bez ní by mohlo dojít ke zcela absurdní situaci, kdy by se jednotlivec teoreticky dovolal v triangulárním přezkumném řízení přímé aplikace směrnice vůči státnímu orgánu, ale dotyčný orgán by nemohl předmětnou směrnicí přímo aplikovat v povolovacím řízení.⁴⁶ Tato absurdní situace by tak vlastně znamenala, že jedno a též povolení by podléhalo dvěma různým právním režimům. A to režimu podle směrnice při triangulárním přezkumném řízení a režimu podle vnitrostátního předpisu neslučitelného se směrnicí při povolovacím řízení. To by ale vedlo k začarovanému kruhu, kdy určité povolení by bylo opakovaně vydáváno podle vnitrostátního předpisu a poté opakovaně rušeno podle směrnice EU. Je tudíž jasné, že předmětné povolení musí podléhat stejnému právnímu režimu (ať už režimu podle vnitrostátního předpisu neslučitelného se směrnicí, nebo režimu podle směrnice) jak při řízení povolovacím, tak v triangulárním přezkumném řízení.

⁴⁴ Odst. 56 rozsudku.

⁴⁵ Supra pozn. 26.

⁴⁶ Tuto absurdní situaci zmiňuje již Timmermans, „Community Directives revisited“, *Yearbook of European Law*, 1997, Oxford, Clarendon Press, s. 18.

Druhým vodítkem pak je, že přímé dovolatelnosti povinnosti státních orgánů podle směrnice v triangulární situaci nebrání, pokud by šlo o povinnost, s kterou by byly spjaty „pouhé negativní dopady na právní postavení třetích osob“.⁴⁷ Jednotlivec se tak může vertikálně dovolávat povinnosti státního orgánu, která je předvídaná netransponovanou směrnicí, jestliže se jedná o povinnost, s jejímž dovoláním respektive splněním jsou spjaty pouhé negativní dopady na právní postavení třetích osob.

Tyto negativní dopady, ale nejsou překážkou vertikální aplikace směrnice v triangulární situaci pouze za splnění dvou omezujících podmínek. Za prvé za podmínky, že jejich vznik není v rozporu s obecnými právními zásadami EU, a to především ze zásadou právní jistoty. Za druhé za podmínky, že jejich vznik není v rozporu se zásadou procesní autonomie členských států EU.

Druhá podmínka v případě jejího promítnutí do konkrétní situace vlastníků Conyarského lomu znamená, že pro ně nepříznivý dopad v podobě pozastavení či zrušení povolení k těžbě je v souladu se zásadou procesní autonomie pouze tehdy, jestliže vnitrostátní (procesní) právo umožňuje „již vydané povolení zrušit nebo pozastavit“.⁴⁸

Lze tedy shrnout, že ESD ve věci Wells založil vytýčení mezi přípustnosti přímé vertikální aplikace směrnice EU v triangulární situaci na dvou premisách.

Za prvé, na premise, že dovolatelnosti povinnosti podle směrnice ve vertikální triangulární situaci podmíněčně nebrání, jestliže s dovoláním respektive splněním takové povinnosti jsou spjaty pouhé negativní důsledky na právní postavení třetích osob.

Za druhé, na premise, že dovolatelnosti povinnosti podle směrnice ve vertikální triangulární situaci absolutně brání, jestliže s dovoláním respektive splněním takové povinnosti je spjata plnění jiné povinnosti podle směrnice třetí osobou. Jinými slovy řečeno, ESD ve věci Wells založil vytýčení mezi přípustnosti přímé vertikální aplikace směrnice EU v triangulární situaci na rozlišování mezi tím jestli s dovolávanou povinností je spjata plnění jiné povinnosti podle směrnice třetí osobou nebo pouhé negativní důsledky na právní postavení třetích osob.

ESD svůj přístup k mezím přímého vertikálního účinku směrnice EU v triangulárních situacích nedávno potvrdil ve věci Arcor.⁴⁹ V této věci šlo o to, že Německý regulační orgán podle příslušných německých předpisů schválil na návrh Deutsche Telekom dodatečné připojovací poplatky, které tomuto operátorovi jako dominantnímu na trhu měli platit další telekomunikační operátoři Arcor, TELE 2, 01051 Telekom, a to za poskytnutí lokální smyčky.

Tito další telekomunikační operátoři napadli dotčené rozhodnutí regulačního orgánu u správního soudu v Kolíně. Kolínský soud zrušil dotčené správní rozhodnutí především z toho důvodu, že porušuje články 7/2 a 12/7 směrnice č. 97/33.⁵⁰ Německý soud tak vlastně připustil přímý (výlukový) vertikální účinek dané nenáležitě transponované směrnice v triangulární situaci. Přípuštění tohoto účinku samozřejmě mělo velmi nepříznivý dopad na právní postavení třetí osoby – Deutsche Telekomu, který tím přišel o nárok na dotyčné připojovací poplatky.

⁴⁷ Odst. 57 rozsudku.

⁴⁸ Odst. 69 rozsudku.

⁴⁹ Spojené věci C-152 až 157/07, 2008 SbSD I-5959.

⁵⁰ Směrnice o propojení v odvětví telekomunikací s cílem zajistit univerzální službu a interoperabilitu uplatněním zásad otevřeného přístupu k síti, ÚV L 199, s. 32.

Deutsche Telecom se proto odvolal proti rozhodnutí kolínského soudu k Německému spolkovému správnímu soudu. Německý odvolací soud pak postoupil ESD předběžnou otázku přípustnosti přímé vertikální aplikace dotčené směrnice v dané triangulární situaci. Odpověď ESD byla plně v duchu jeho rozsudku ve věci Wells. Dotčené články směrnice „mají přímý účinek a jednotlivci se jich mohou přímo dovolávat před vnitrostátním soudem, aby zpochybnili rozhodnutí vnitrostátního regulačního orgánu“.⁵¹

K této odpovědi došel ESD s odůvodněním, že negativní důsledky (v podobě ztráty nároku na dodatečné připojovací poplatky) přímého vertikálního účinku dotčené směrnice na třetí osobu – Deutsche Telecom, nelze považovat za povinnost, která třetí osobě přísluší na základě dotčené směrnice.⁵²

ESD tak ve věci Arcor potvrdil, že negativní důsledky na právní postavení třetích osob, na rozdíl od plnění povinnosti, která třetí osobě přísluší na základě (nenáležitě transponované) směrnice v zásadě nebrání jednotlivcům dovolávat se před vnitrostátními soudy povinnosti státních (regulačních) orgánů stanovené ve směrnici, a to ke zpochybnění rozhodnutí těchto orgánů (adresovaných třetí osobě) založených na vnitrostátním (se směrnicí neslučitelným) předpise.

2. HODNOCENÍ VYTÝČENÍ MEZÍ

Jak bylo ukázáno výše založil ESD ve věcech Wells a Arcor vytýčení mezi přípustnosti přímého vertikálního účinku směrnic EU v triangulární situaci na rozlišování mezi tím jestli s dovolávanou povinností státního orgánu je spjato plnění jiné povinnosti podle směrnice třetí osobou nebo pouhé negativní důsledky na právní postavení třetích osob.

Zatímco někteří přijímají toto vytýčení bez výhrad,⁵³ jiní jsou k němu velmi skeptičtí.⁵⁴ Na předmětném vytýčení lze v každém případě ocenit snahu ESD o to, aby bylo konsistentní s základními omezeními přímého účinku směrnic dle rozsudku Marshall, tj. s tím, že směrnice sama o sobě nemůže založit jednotlivcům povinnosti.

Mám nicméně za to, že předmětné vytýčení lze považovat za vhodné a rozumné pouze za předpokladu, že by ESD k rozlišování mezi povinnostmi státního orgánu spjatými s plněním jiné povinnosti podle směrnice třetí osobou a povinnostmi státního orgánu spjatými s pouhými negativní důsledky na právní postavení třetích osob přistupoval jednoznačně, logicky a racionálně. Jsem toho názoru, že ESD tak bohužel ne vždy činil.

Ve všech výše uvedených věcech, tj. Costanzo, Wells, Smith & Nephew a Arcor, ESD připustil přímý vertikální triangulární účinek směrnice EU, protože posoudil dovolávanou povinnost státního orgánu podle směrnice jako povinnost, která je spjata s pouhými negativními dopady na právní postavení třetích osob.

Domnívám se ale, že takovéto posouzení dovolávané povinnosti se nejeví jako problematické pouze v konstelaci případu Costanzo. V této konstelaci je dovoláváná

⁵¹ Odst. 44 rozsudku.

⁵² Odst. 38 rozsudku.

⁵³ Srov. stanovisko G. A. Mazáka ve věci C-411/05 Palacios de la Villa, 2007 SbSD I-8531, odst. 119 stanoviska.

⁵⁴ Prechal např. považuje toto vytýčení za nevhovující dostatečně požadavkům právní jistoty. Viz S. Prechal, *Directives in EC Law*. 2. vyd., Oxford, Oxford University Press 2005, s. 266.

povinnost podle směrnice, (tj. povinnost zadávacího orgánu dát dotčenému uchazeči příležitost k poskytnutí dodatečného vysvětlení před vyloučením jeho nabídky, jež nespĺňuje zadaná matematická kritéria), nepochybně opravdu spjata s pouhými negativními dopady pro třetí osoby. Původně úspěšný uchazeč o veřejnou zakázku sice v triangulárním přezkumném řízení přijde o udělenou zakázku, ale v nové (opakované) soutěži o veřejnou zakázku, v níž bude zadávací orgán již postupovat v souladu s povinností podle směrnice, nemusí původně úspěšný uchazeč splňovat žádné přísnější procesní ani hmotněprávní podmínky pro to, aby se o zakázku mohl ucházet. Postup podle (netransponované) směrnice v opakované soutěži o veřejnou zakázku přináší přísnější režim (ve srovnání s vnitrostátním předpisem neslučitelným se směrnicí) pouze pro zadavatele veřejné zakázky (tj. státní orgán) nikoliv tedy pro původně úspěšného uchazeče o veřejnou zakázku (tj. třetí osobu).

Na rozdíl od konstelace případu Constanzo, se v konstelaci případu Wells a Smith & Nephew, jeví posouzení dovolávané povinnosti státního orgánu podle směrnice jako povinnosti, jež je spjata s pouhými negativními dopady na právní postavení třetích osob za dosti problematické. Jde o to, jako konkrétně ve věci Wells, že třetí osoby (majitelé lomu Conygar), které díky dovolání se povinností státního orgánu podle směrnice ze strany paní Wellsově přišly v triangulárním přezkumném řízení o povolení k těžbě, musí v novém (opakovaném) povolovacím řízení, v němž regulační úřad bude již postupovat v souladu s povinností podle směrnice (tj. povinností provést EIA studii), splnit řadu přísnějších (směrníci stanovených) procesních popř. hmotněprávních požadavků pro získání nového povolení. Konkrétně majitelé lomu Conygar musí v novém řízení o povolení obnovení těžby strpět provedení EIA studie a pro tyto účely musí podle směrnice poskytnout příslušnému regulačnímu orgánu značné množství informací.⁵⁵

Podobně společnost Smith & Nephew musí v novém řízení o vydání povolení k distribuci léčivého přípravku splnit řadu přísnějších procesních i hmotněprávních požadavků podle směrnice,⁵⁶ aby povolení opět získala. Na rozdíl od konstelace Constanzo tudíž v konstelaci Wells a Smith & Nephew přináší postup podle (nenáležitě transponované) směrnice v opakovaném povolovacím řízení přísnější režim (ve srovnání s vnitrostátním předpisem neslučitelným se směrnicí) nejen pro regulační orgán, ale i pro společnosti, které v triangulárním přezkumném řízení o povolení přišly.⁵⁷

Nabízí se tedy otázka, jak to, že ESD v konstelaci Wells a Smith & Nephew posoudil dovolávané, směrníci stanovené, povinnosti státního orgánu (tj. povinnosti, jejichž splnění ze strany státního orgánu bylo evidentně spjata s nutností splnit přísnější

⁵⁵ Srov. čl. 5 směrnice č. 85/337.

⁵⁶ Srov. čl. 5 směrnice č. 65/65.

⁵⁷ Konstelace rozsudku Arcor je možná ještě problematictější než konstelace rozsudku Wells a Smith & Nephew. Je to patrné ze zjednodušeného srovnání všech tří konstelací. V konstelaci Costanzo třetí osoba, která díky přímé aplikaci směrnice v triangulárním přezkumném řízení přijde o povolení může dotyčné povolení za pro ni neztižených podmínek znovu získat. V konstelaci Wells a Smith & Nephew třetí osoba, která díky přímé aplikaci směrnice v triangulárním přezkumném řízení přijde o povolení, může dotyčné povolení získat pouze za pro ni ztižených podmínek. V konstelaci Arcor však třetí osoba, která díky přímé aplikaci směrnice v triangulárním přezkumném řízení přijde o povolení, nemůže vůbec dotyčné povolení znovu získat.

požadavky podle směrnice i ze strany třetích osob) za povinnosti, které jsou pořád ještě spjaty s pouhými negativními dopady a nikoliv už s plněním povinností podle směrnice třetími osobami? Z předmětných rozsudků odpověď na tuto otázku přímo vyčíst nelze. Lze se ale domnívat, že ESD možná při posuzování dotčených povinností státních orgánů vycházel z argumentační logiky použité v rozsudku anglického soudu ve věci Huddleston.⁵⁸ Podle této logiky plnění ztížených (zpřísněných) podmínek pro získání výhod (povolení) od státu neznamena plnění povinnosti. Plnění takovýchto ztížených povolenacích podmínek lze tudíž považovat za pouhé negativní dopady na právní postavení jednotlivců.

Mám nicméně za to, že považování plnění ztížených, směrnici stanovených, povolenacích podmínek ještě za pouhé negativní dopady na právní postavení jednotlivců a nikoliv už za plnění povinností podle směrnice jednotlivci je až příliš formalistické a málo racionální i logické. Je založeno na formálním a dosti účelovém přístupu k rozlišování mezi povinnostmi jednotlivců podle směrnice a negativními dopady pro jednotlivce vyplývající z aplikace směrnice.

Lze to ilustrovat na následujícím hypotetickém příkladu různě koncipovaných směrnice EU o označování určitých speciálních produktů. Dejme tomu, že první z nich ukládá regulačnímu orgánu povinnost, aby vydávaly povolení k distribuci dotčených produktů pouze pokud splňují přísné požadavky na označování stanovené ve směrnici. A dejme tomu, že druhá z nich rovnou ukládá výrobcům povinnost označovat dotčené výrobky v souladu s požadavky směrnice, které jsou úplně stejné jako u první směrnice.

Uplatnění logiky à la Huddleston ale s sebou nese, že obě směrnice, ač stanoví stejné požadavky na označování, se z hlediska svých přímých vnitrostátních účinků podstatně liší. První směrnice pouze ztěžuje jednotlivcům podmínky k získání povolení, neukládá jim tedy povinnosti, jejichž plnění by bylo spjato s povinností regulačního orgánu podle směrnice (tj. povinností vydávat povolení za podmínek a postupem podle směrnice), a proto je možno ji přímo aplikovat jak v triangulárním přezkumném řízení, tak ve vertikálním povolenacím řízení. Druhá směrnice naproti tomu již stanoví povinnosti výrobcům a nelze ji tudíž (ve světle rozsudku Marshall) přímo aplikovat. Aplikovatelný tudíž zůstává vnitrostátní předpis neslučitelný se směrnici.

Mám za to, že skutečnost, že směrnice v jednom případě požaduje na jednotlivcích splnění označovacích podmínek ve vazbě na povolenací řízení a ve druhém případě požaduje splnění těch samých podmínek bez vazby na povolenací řízení, tj. rovnou, nezakládá ani přesvědčivý ani racionální důvod pro rozdílné zacházení s dotyčnými směrnici z hlediska jejich přímých vnitrostátních účinků. Tato skutečnost tedy nezakládá racionální důvod pro to, aby v prvním případě bylo plnění označovacích požadavků považováno za plnění ztížených povolenacích podmínek, tj. za pouhé negativní dopady vyplývající pro jednotlivce z aplikace směrnice, a ve druhém případě za plnění povinností ukládaných směrnici jednotlivcům. Z jiného úhlu pohledu vzato, tato skutečnost nezakládá dostatečný důvod pro to, aby v prvním případě jednotlivci podléhali

⁵⁸ R v. Durham County Council, Sherburn Stone Company Limited and Secretary of State for the Environment ex parte Rodney Huddleston, [2000] 2 C.M.L.R. 313.

označovacímu režimu podle směrnice a ve druhém případě podléhali označovacímu režimu podle vnitrostátního předpisu neslučitelného se směrnicí. S oběma směrnicemi by tudíž podle mne mělo být z hlediska jeho vnitrostátních účinků zacházeno stejně, a to tak, že jejich vnitrostátní aplikace ani ve vertikální triangulární situaci ani v prosté vertikální situaci, jakož i horizontální situaci není možná.

To že ESD ve věcech Wells i Smith & Nephew posoudil dovolávané, směrnicí stanovené, povinnosti státního orgánu, za povinnosti, které jsou pořád ještě spjaty s pouhými negativními dopady a nikoliv už s plněním povinností podle směrnice třetími osobami. Tj. to, že nepovažoval plnění ztížených povolovacích podmínek jednotlivci za plnění povinností podle směrnice jednotlivci ale nasvědčuje, že ESD bohužel vyšel z formalistického přístupu k rozlišování mezi povinnostmi jednotlivců podle směrnice a negativními dopady vyplývajících pro jednotlivce z aplikace směrnice. ESD tedy vyšel z přístupu formalisticky a účelově založeném na extenzivním pojetí negativních dopadů vyplývajících z aplikace směrnice a zúženém pojetí povinností ukládaných jednotlivcům směrnicí.⁵⁹ Tento přístup sice umožňuje rozšířit „užitečný účinek – effet utile“ nenáležitě transponovaných směrnic, avšak zároveň vede, jak bylo ilustrováno na hypotetickém příkladu, k nelogicky rozdílným přímým vnitrostátním účinkům směrnic EU v závislosti na tom, jestli kladou požadavky na jednotlivce přes povolovací řízení nebo rovnou.

Shrnout tudíž lze, že je možno souhlasit s tím aby vytýčení mezi přípustnosti přímého účinku směrnic EU v triangulární situaci bylo založené na rozlišování mezi tím, jestli s dovolávanou povinností státního orgánu je spjata plnění jiné povinnosti podle směrnice třetí osobou nebo pouhé negativní důsledky na právní postavení třetích osob. Nelze však už bezvýhradně akceptovat, aby předmětné rozlišování vycházelo z formalistického a nepřesvědčivého rozlišování mezi povinnostmi jednotlivců podle směrnice a negativními dopady vyplývajících pro jednotlivce z aplikace směrnice. Tj. aby vycházelo z toho, jak tomu bylo ve věcech Wells i Smith & Nephew, že plnění ztížených, směrnicí stanovených, povolovacích podmínek představuje ještě pouhé negativní dopady na právní postavení jednotlivců a nikoliv už plnění povinností podle směrnice jednotlivci. Lze tudíž doporučit ESD, aby, pro účely přímého účinku směrnic EU v triangulárních situacích, přehodnotil svůj dosavadní formalistický a účelový přístup k rozlišování mezi zatížením jednotlivců negativními dopady a povinnostmi, a to tak, že by přímý účinek směrnic EU v triangulární situaci byl možný jen v konstelaci Constanzo.

III. IMPLIKACE ROZSUDKU MANGOLD

Rozsudek ESD ve věci Mangold⁶⁰ přinesl, jak již avizováno, zásadní a zároveň diskutabilní implikace do problematiky vnitrostátních účinků směrnic EU jak před uplynutím, tak po marném uplynutí lhůty k jejich transpozici.

⁵⁹ Tím samozřejmě došlo i k určité relativizaci základního Marshallovského omezení přímého účinku směrnic EU, tj. omezení v podobě zákazu přímého uložení povinností jednotlivcům směrnicemi.

⁶⁰ Věc C-144/04 Mangold, 2005 SbSD I-9981.

V této věci šlo mj. o to, že pan Mangold podle platných německých předpisů uzavřel ve věku 56 let pracovní smlouvu na dobu určitou s právníkem panem Helmlem. Uzavření této pracovní smlouvy na dobu určitou (8 měsíců) bylo přitom odůvodněno pouze odkazem na příslušnou německou legislativu, nikoliv však žádnými objektivními důvody, neboť německá legislativa při uzavírání takovýchto smluv s pracovníky nad 52 let (na rozdíl od uzavírání takovýchto smluv s pracovníky mladšími) žádné objektivní odůvodnění nevyžadovala. Krátce po uzavření smlouvy se pan Mangold obrátil na pracovní soud v Mnichově a dovolával se zneplatnění doložky o době určité pro její neslučitelnost mj. se směrnicí č. 2000/78.⁶¹ Tato směrnice totiž ve svém článku 6/1 konkrétně specifikuje, kdy lze výjimečně ospravedlnit rozdílné zacházení s pracovníky z důvodu věku a případ pana Mangolda zjevně nespadal mezi případy ospravedlnitelné směrnicí.

Pan Mangold se tedy dovolával horizontálního výlukového účinku směrnice. Dovoľával se horizontální přímé aplikace čl. 6/1 směrnice, a to za účelem dosažení neaplikace německé legislativy umožňující uzavírat smlouvy na dobu určitou s pracovníky nad 52 let (nikoliv tedy i s mladšími pracovníky) bez jakéhokoliv objektivního zdůvodnění.

Ve světle judikatury ESD odmítající přímý horizontální účinek směrnice⁶² a zejména ve světle toho, že v době uzavření kontraktu pana Mangolda dosud neuplynula lhůta k transpozici dotčené směrnice vyvolalo ohromné pozdvižení to, že ESD připustil možnost dovolat se vnitrostátní výlukové aplikace dotčené směrnice ve spojitosti s obecnou právní zásadou nediskriminace z důvodu věku.

Z rozsudku Mangold tudíž vyplývá, že pokud nějaká směrnice konkretizuje obecnou právní zásadu EU, tak dochází k tomu, že dotčená směrnice i obecná právní zásada se stávají ve vzájemné spojitosti vnitrostátně aplikovatelnými pro účely dosažení neaplikace vnitrostátního, s nimi neslučitelného, předpisu, a to již okamžikem vstupu směrnice v platnost. Stávají se přitom aplikovatelnými jak vertikálně (tj. proti státním subjektům), tak horizontálně (tj. proti nestátním subjektům).

Rozsudek ve věci Mangold vyvolal značně kritickou reakci,⁶³ a to zejména ze dvou důvodů. Za prvé proto, že údajně prolamuje nepřipustnost přímého horizontálního účinku směrnice EU a za druhé, že tento účinek přiznává již před uplynutím lhůty k transpozici.

K prvnímu důvodu kritiky je ale možno uvést, že ve věci Mangold se vlastně nejedná o přímý horizontální účinek směrnice EU v pravém slova smyslu, spíše se jedná o vzájemně zprostředkovaný vnitrostátní horizontální účinek směrnice a obecné právní zásady (konkretizované dotčenou směrnicí). Navíc tento vzájemně zprostředkovaný účinek ani neodporuje základnímu omezení přímého účinku směrnice EU vyplývajícímu z rozsudku ESD ve věci Marshall,⁶⁴ totiž tomu, že směrnice sama o sobě nemůže zakládat povinnosti jednotlivců. Ve věci Mangold povinnosti nezakládala směrnice sama o sobě,

⁶¹ Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání

⁶² Spojené věci C-397-403/01 Bernhard Pfeiffer a ostatní, 2004SbSD I-8835, odst. 109.

⁶³ Srov. např. Editorial comments, „Horizontal direct effect – A law of diminishing coherence?“, *Common Market Law Review*, 2006, č. 1, s. 1., Srov. též T. Gas, „Die unmittelbare Anwendbarkeit von Richtlinien zu Lasten Privater im Urteil ‚Mangold‘“, *EuZW*, 2005, č. 24, s. 737, a Ch. Hermann, „Die negative unmittelbare Wirkung von Richtlinien in horizontalen Rechtsverhältnissen, Erwiderung auf T. Gas Gastkommentar“, *EuZW* 2006, č. 17, s. 69.

⁶⁴ Věc 152/84, SbSD 1986, s. 723.

ale ve vzájemné součinnosti s obecnou právní zásadou nediskriminace z důvodu věku. Přípustnost tohoto vzájemně zprostředkovaného vnitrostátního účinku směrnice a obecné právní zásady přitom ESD nedávno znovu potvrdil ve věci Küçükdeveci.⁶⁵

Pokud pak jde o druhý důvod kritiky, tj. o přípustnost tohoto účinku ještě před uplynutím lhůty k transpozici, tak ESD do určité míry vyjasnil tuto otázku ve věci Bartsch.⁶⁶ V této věci ESD vyjasnil, že vzájemně zprostředkovaný výlukový horizontální účinek směrnice a obecné právní zásady je před uplynutím transpoziční lhůty možný pouze ve vztahu k těm vnitrostátním opatřením jež provádějí právo EU. Jinak řečeno okamžikem vstupu v platnost směrnice EU, jež konkretizuje obecnou právní zásadu EU, dochází ke konkretizaci dotčené právní zásady. Tímto okamžikem pak dochází i k výlukovým účinkům konkretizované zásady, ale pouze ve vztahu k vnitrostátním předpisům provádějícím právo EU (tj. předpisům právo EU transponujícím nebo konkretizujícím). Vzájemně zprostředkovaný výlukový horizontální účinek směrnice a obecné právní zásady není tedy před uplynutím transpoziční lhůty možný ve vztahu k těm vnitrostátním předpisům, jež neprovádějí právo EU. Ve vztahu k takovýmto vnitrostátním předpisům je tento účinek možný, jak to vyplývá z rozsudku Küçükdeveci,⁶⁷ až po uplynutí transpoziční lhůty.

Ve světle judikatury ve věci Mangold a Bartsch lze tudíž shrnout, že směrnice EU, pokud konkretizuje obecnou právní zásadu EU, tak ve vzájemné spojitosti s touto zásadou má ještě před uplynutím své lhůty k transpozici omezený výlukový horizontální účinek. Takovéto směrnice se lze ve spojitosti s dotčenou právní zásadou vnitrostátně dovolávat (horizontálně i vertikálně) za účelem dosažení neaplikace (tj. vyloučení aplikace) pouze takového vnitrostátního předpisu, jež byl přijat k provedení práva EU.

Ve světle judikatury ve věci Mangold a Küçükdeveci lze pak shrnout, že směrnice EU, pokud konkretizuje obecnou právní zásadu EU, tak ve vzájemné spojitosti s touto zásadou má po uplynutí lhůty ke své transpozici plný výlukový horizontální účinek. Takovéto směrnice se lze ve spojitosti s dotčenou právní zásadou vnitrostátně dovolávat (horizontálně i vertikálně) za účelem dosažení neaplikace kteréhokoliv s ní neslučitelného vnitrostátního předpisu.

Rozsudek Mangold a na něj navazující judikatura tak bezesporu přináší další posílení vnitrostátních účinků směrnic EU. Přináší zvýšení jejich effet utile. Otázkou ale je, zda tento jakož i některé další nedávné příklady judikatorního posílení effet utile směrnic EU jsou ještě slučitelné s principem právní jistoty. Této aktuální otázce je věnována poslední část statě.

IV. PŘÍMÝ A NEPŘÍMÝ ÚČINEK SMĚRNIC EU VE SVĚTLE PRINCIPU PRÁVNÍ JISTOTY

Pro vývoj jak přímého tak nepřímého účinku směrnic EU je charakteristické, že poté co ze strany ESD došlo k jejich prvotnímu připuštění, tak následně ESD

⁶⁵ Věc C-557/07, rozsudek z 19. 1. 2010.

⁶⁶ Věc C-427/06, 2008 SbSD I-7245.

⁶⁷ Srov. odst. 24 a 25 rozsudku.

ve své navazující judikatuře neustále relativizoval, (ve smyslu rozšiřoval popřípadě změkčoval), meze jejich přípustnosti. Připomenout v této souvislosti lze rozsudek ESD ve věci Foster,⁶⁸ kde ESD velmi extenzivní definicí státního subjektu⁶⁹ značně relativizoval meze přípustnosti vertikálního přímého účinku a tím i dosti erodoval meze nepřipustnosti horizontálního přímého účinku směrnic EU. Připomenout lze též zmiňovaný rozsudek ESD ve věci Wells,⁷⁰ kde ESD extenzivním pojetí negativních dopadů vyplývajících z aplikace směrnice a zúženým pojetí povinností ukládaných jednotlivcům směrnicí přinesl změkčení mezi přípustnosti vertikálního přímého účinku směrnic EU v triangulární situaci na straně jedné a poněkud erodoval meze nepřipustnosti jejich přímého sestupného vertikálního účinku na straně druhé. Uvést lze i rozsudek ESD ve věci Unilever,⁷¹ kterým ESD relativizoval meze nepřipustnosti horizontálního přímého účinku směrnic EU, tím, že připustil tento účinek u těch směrnic EU, které nepředvídají vznik práv a povinností jednotlivců. Konečně ve vztahu k relativizaci mezi přípustnosti přímého účinku směrnic EU lze zmínit zmiňovaný rozsudek ve věci Mangold,⁷² který mnozí považují za další příklad prolomení nepřipustnosti horizontálního přímého účinku směrnic EU.

Ve vztahu k neustálému posunování (ve smyslu změkčování) mezi přípustnosti nepřímého účinku směrnic EU lze uvést zejména rozsudek ESD ve věci Centrosteeel.⁷³ Podle něho je totiž tento účinek přípustný i za situace, kdy vede k uložení civilní povinnosti mající sice svůj základ ve vnitrostátním právu, ale která by nevznikla bez nepřímého účinku směrnice. Uvést lze též rozsudek ve věci Pfeiffer,⁷⁴ podle něhož při posuzování možnosti uplatnění nepřímého účinku, je třeba vycházet z celého právního řádu členského státu a tudíž nejen z dotčeného, se směrnicí neslučitelného, vnitrostátního předpisu.

Je jasné, že výše naznačené odstraňování popřípadě relativizování překážek přímého i nepřímého účinku směrnic EU jednoznačně vede k zvyšování jejich effect utile. Určitým problémem ale je, že ke stále postupující erozi omezení přímého i nepřímého účinku směrnic EU nedochází vždy zcela jednoznačným a koherentním způsobem.⁷⁵ Navíc je tady inherentní podmíněnost přímého účinku směrnic EU jejich dostatečnou přesností a jasností. Je zde i inherentní podmíněnost nepřímého účinku směrnic EU schopnosti dotčeného národního předpisu případně celého vnitrostátního právního řádu být vykládán v souladu se směrnicí.

To vše má za následek, že za situace nenáležité transpozice směrnice nejsou dotčené právní subjekty mnohdy sto jednoznačně posoudit, zda pro jejich právní postavení je

⁶⁸ Věc C-188/89, 1990 SbSD I-3313.

⁶⁹ ESD ve věci Foster zahrnul pod „státní subjekty“ (pro účely vertikálního vzestupného účinku) nejen orgány státní či veřejné moci, ale i veškeré subjekty řízené, či (vlastnický) kontrolované státem, které plní určité služby veřejného zájmu a disponují k tomuto účelu určitými speciálními oprávněními. Konkrétně ve věci Foster zahrnul ESD pod tento pojem britskou státní plynárenskou společnost.

⁷⁰ Supra pozn. 42.

⁷¹ Věc C-443/98, 2000 SbSD I-7535.

⁷² Supra pozn. 60.

⁷³ Věc C-456/98, 2000 SbSD I-6007.

⁷⁴ Spojené věci C-397 a 403/01, 2004 SbSD I-8835.

⁷⁵ Srov. např. A. Dashwood, „From Van Duyn to Mangold via Marshall: Reducing Direct effect to Absurdity“, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2006, č. 7, s. 81. Viz též literaturu v pozn. 63 supra.

určující (ať už přímo či nepřímo) směrnice nebo se směrnici neslučitelný vnitrostátní předpis. K vyjasnění jejich právního postavení je proto v této situaci často nezbytná soudní ingerence (nezřídka i ze strany ESD v rámci řízení o předběžné otázce) o jejíž rychlosti a efektivnosti si nelze dělat iluze.

Lze tedy dovozovat, že postupující, ne vždy jednoznačná a koherentní, eroze omezení přímého i nepřímého účinku směrnic EU se v kombinaci se zmiňovanou inherentní podmíněností obou účinků dostává na samou hranici slučitelnosti s principem právní jistoty.

Na tuto skutečnost v poslední době velmi naléhavě a přesvědčivě upozorňuje Craig,⁷⁶ který zároveň přichází s konkrétním návrhem jak v situaci nenáležitě transpozice směrnice zvýšit právní jistotu účastníků právních vztahů, které jsou předmětem úpravy směrnice.

Craig navrhuje, jak ostatně před ním i někteří generální advokáti,⁷⁷ zcela připustit horizontální přímý účinek dostatečně přesných a jasných směrnic EU. Výhodou Craigova řešení je, že vlastně zabíjí dvě mouchy jednou ranou. Za prvé, zvyšuje effet utile nenáležitě transponovaných směrnic EU. A za druhé, zvyšuje právní jistotu dotčených účastníků právních vztahů v situaci nenáležitě transpozice směrnice. Tito účastníci by totiž v dané situaci měli jistotu, že určující pro jejich postavení jsou dostatečně přesná a jasná ustanovení směrnice a nikoliv se směrnici neslučitelný vnitrostátní předpis. Připuštění horizontálního přímého účinku směrnic EU by zároveň výrazně omezilo možné uplatnění (soudní ingerenci často vyžadujícího a právní jistotu tak podkopávajícího) nepřímého účinku směrnic EU, a to na případy, kdy dotčená směrnice není dostatečně přesná a jasná, aby měla přímý účinek.

V zásadě jedinou, ale podle mne bohužel fatální nevýhodou Craigova řešení je, že téměř úplně stírá rozdíl mezi směrnicemi EU a nařízeními EU. Jediným markantním rozdílem mezi nařízeními a směrnicemi by totiž bylo, že zatímco nařízení by měla vertikální i horizontální přímý účinek již okamžikem svého vstupu v platnost, tak směrnice až okamžikem marného uplynutí transpoziční lhůty. Craigovo řešení by tak vlastně znamenalo, že by odpadly důvody pro další existenci směrnic EU.

Existují samozřejmě i jiné způsoby jak řešit problém právní nejistoty dotčených právních subjektů v situaci nenáležitě transpozice směrnice. Nepřímým řešením, které se evidentně nabízí, je maximální snížení počtu případů nenáležitě transpozice směrnic EU ze strany členských států EU. Nezbytným předpokladem pro toto snížení jsou ale minimálně dvě věci. Za prvé výrazné zvýšení kvality, jasnosti a srozumitelnosti přijímaných směrnic EU. Za druhé pak výrazné zefektivnění a zrychlení řízení pro porušení Smluv v případě neuskutečněné či nesprávné transpozice směrnic EU. V této souvislosti lze velmi kvitovat změnu, kterou přinesla Lisabonská smlouva⁷⁸ a která bezesporu vede k určitému zefektivnění a zrychlení předmětného řízení pro porušení Smluv. Podle čl. 260 odst. 3 SFEU totiž Komise nově může ESD navrhnout uložení pokuty členskému státu za nedodržení transpoziční lhůty (přesněji řečeno, za nepřijetí žádného transpozičního opatření v transpoziční lhůtě) již v žalobě pro nesplnění povinnosti vyplývající ze Smluv. Tedy nikoliv, jak tomu bylo před Lisabonskou smlouvou, až v navazující

⁷⁶ P. Craig, „The legal effects of directives: policy, rules and exceptions“, *E. L. Rev.*, 2009, 34, č. 3, s. 349.

⁷⁷ Viz např. stanovisko generálního advokáta Lenze ve věci C-91/92 Faccini Dori.

⁷⁸ Úřední věstník EU C 306/1 z 17. 12. 2007.

žalobě pro nesplnění rozsudku, v němž bylo ESD deklarováno nesplnění povinnosti vyplývající ze Smluv (tj. nesplnění transpozici povinnosti).

Radikálním způsobem, jak řešit téměř neúnosnou právní nejistotu dotčených právních subjektů v situaci nenáležitě transpozice směrnice, by bylo bezvýjimečně zneprístupnění horizontálního přímého účinku směrnic EU spolu s úplným odstraněním nepřímého účinku směrnic EU a určitým omezením vertikálního přímého účinku směrnic EU. Jeho omezení by přitom spočívalo v tom, že přímé aplikace nenáležitě transponované směrnice by se jednotlivci mohli dovolávat pouze vůči úzce definovaným státním orgánům a pouze v případech kdyby takováto aplikace neměla nepříznivý dopad na právní postavení třetích osob. Výrazné omezení přímého a úplné omezení nepřímého účinku směrnic EU by mohlo být alespoň částečně kompenzováno maximálním zjednodušením a zefektivněním institutu odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci nenáležitou transpozicí směrnice.

Toto radikální řešení by nepochybně výrazně zvýšilo právní jistotu dotčených právních subjektů v situaci nenáležitě transpozice směrnice. Ti by byli sto v dané situaci jednoznačně posoudit, zda pro jejich právní postavení je určující směrnice, nebo se směrnicí neslučitelný právní předpis. Na druhé straně by toto řešení ale nepochybně snížilo efekt užití nenáležitě transponovaných směrnic EU.

Nedá se proto reálně předpokládat, že by byl ESD k tomuto řešení vstřícný, neboť by si nutně vyžádalo zásadní odklon ESD od jeho dosavadního paradigmatu ve vztahu k rozvoji přímého i nepřímého účinku směrnic EU. Zatímco dosud ESD při rozvoji těchto účinků preferuje maximální efekt užití nenáležitě transponovaných směrnic EU, byť někdy na úkor právní jistoty dotčených účastníků právních vztahů, nově by musel preferovat právní jistotu těchto subjektů, byť někdy na úkor efekt užití směrnic EU.

Samozřejmě očekávat úplné popření dosavadního přístupu ESD k rozvoji přímého i nepřímého účinku směrnic EU by bylo naprosto iluzorní. Legitimní a zároveň nikoliv nerealistické je však na ESD požadovat, aby v zájmu zvýšení právní jistoty dotčených právních subjektů v situaci nenáležitě transpozice směrnic EU alespoň částečně modifikoval svůj dosavadní přístup k těmto účinkům.

V první řadě by měl ESD úplně zastavit neustále pokračující erozi omezení přímého i nepřímého účinku směrnic EU. V ojedinělých zvláště odůvodněných případech by dokonce měl tuto erozi revidovat.⁷⁹ Stávající kritéria přípustnosti přímého i nepřímého účinku směrnic EU by se ESD měl pokusit učinit co nejvíce jednoznačnými, srozumitelnými a koherentními. ESD by též měl přispět k co největšímu urychlení a zefektivnění řízení pro porušení Smluv EU v případech neuskutečněné nebo nesprávné transpozice směrnic EU.

Ruku v ruce s tímto by však mělo jít též úsilí legislativních orgánů EU i členských států o maximální snížení počtu případů neuskutečněné nebo nesprávné transpozice směrnic EU. Legislativní orgány EU by proto měly vyvinout úsilí ke zlepšení kvality, srozumitelnosti a jednoznačnosti přijímaných směrnic EU. A legislativní orgány členských států by proto měly zesílit své úsilí k zajištění včasné a správné transpozice směrnic EU.

⁷⁹ Mohlo by tak tomu být například ve vztahu k přímému účinku v triangulární situaci, jehož přípustnost, jak bylo zdůvodněno výše, by měla být omezena pouze na konstelace à la Costanzo.

ZÁVĚR

Závěrem lze uvést, že škála vnitrostátních účinků směrnic EU je opravdu velmi rozmanitá a široká. Nejdiskutabilnějšími se přitom jeví vnitrostátní účinky směrnic EU po marném uplynutí lhůty k jejich transpozici. Je tomu tak vzhledem k neustále judikatorní expanzi těchto vnitrostátních účinků, která bohužel, jak bylo ve stati ukázáno, ne vždy dosahuje potřebné úrovně koherentnosti, jednoznačnosti a srozumitelnosti. Tato expanze tak začíná narážet na obecnou právní zásadu právní jistoty. Díky této expanzi totiž nejsou dotčené právní subjekty mnohdy sto jednoznačně určit, zda podléhají, ať už přímo či nepřímo, režimu podle nenáležitě transponované směrnice, nebo podle vnitrostátního předpisu neslučitelného se směrnicí. Je proto na čase, aby ESD doktrínu přímých i nepřímých účinků nenáležitě transponovaných směrnic EU přestal expanzivně rozvíjet a soustředil se na její konsolidaci a zjednoznačnění v zájmu posílení právní jistoty dotčených vnitrostátních subjektů.

EFFECTS OF EU DIRECTIVES IN EU MEMBER STATES

Summary

The article deals with several issues concerning effects of EU directives in the legal order of EU Member States.

Firstly, the article provides classification of various effects of EU directives in the Member States. In this respect three categories of effects are distinguished. Effects of EU directives before the expiration of transposition deadline, effects of EU directives when the transposition deadline expires in vain and effects of EU directives after their proper transposition.

Secondly, the article analyses some recent questionable developments especially in the area of direct effect of improperly transposed directives. In this respect controversial implication of Mangold and Küçükdeveci cases are scrutinized. Also, in this respect the Delena Wells limits of invocability of EU directives in triangular situations are questioned.

Thirdly, the article deals with topical issue, whether constant push of ECJ on enhancement of “*effet utile*” of the EU directives is still compatible with the principle of legal certainty. It is submitted in this respect that ECJ should review its present expansionary and to certain degree incoherent and ambiguous approach to the effects of EU directives. ECJ should adopt less expansionary, more coherent and clearer approach to these effects. Concerning future developments of these effects ECJ should find better balance between *effet utile* principle and principle of legal certainty.

Key words: EU directives, classification of effects of EU directives, triangular situations, Wells judgment, Mangold judgment, legal certainty

Klíčová slova: směrnice EU, kategorizace účinků směrnic EU, triangulární situace, rozsudek Wells, rozsudek Mangold, právní jistota